

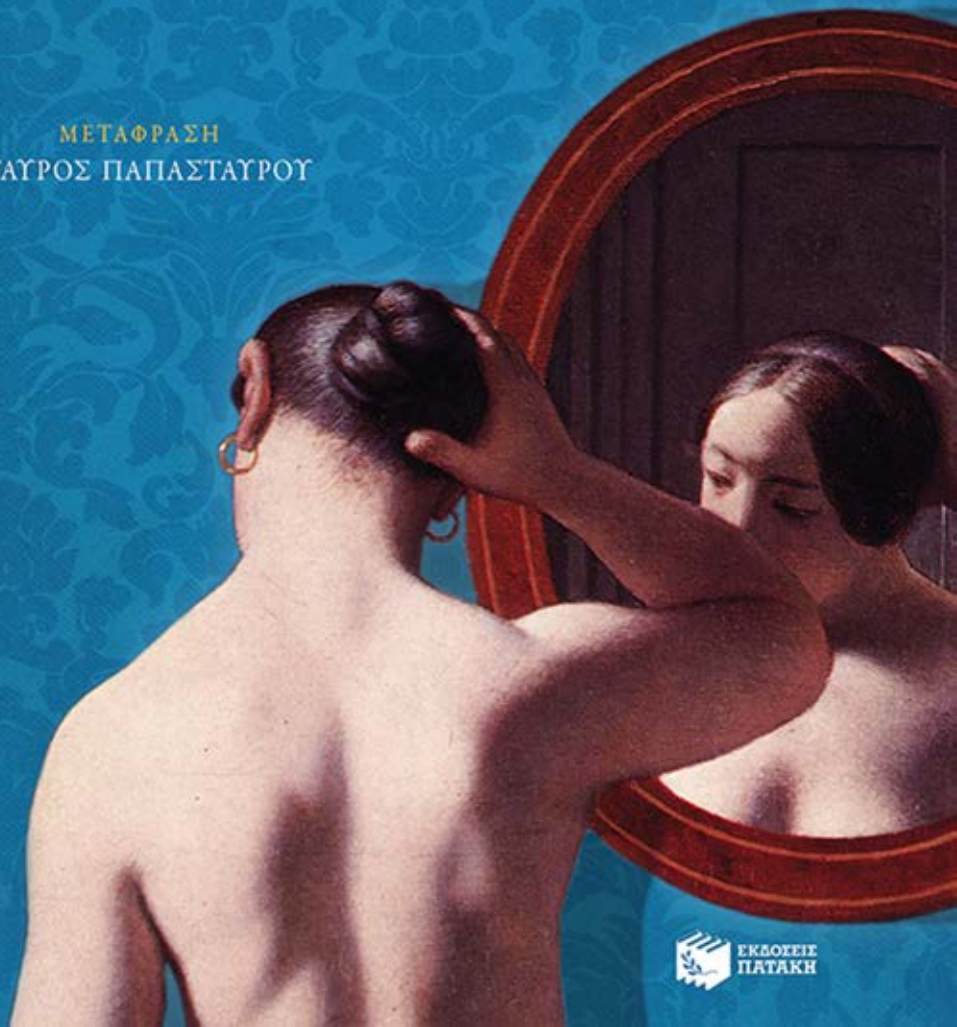
ΕΛΕΝΑ ΦΕΡΡΑΝΤΕ

Μέρες εγκατάλειψης

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

*από τη συγγραφέα
της «Τετραλογίας της Νάπολης»*

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΣΤΑΥΡΟΣ ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΜΕΡΕΣ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΗΣ

«Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου».

Εκδόσεις Πατάκη – Ξένη λογοτεχνία

Σύγχρονη ξένη λογοτεχνία – 407

Έλενα Φερράντε, *Μέρες εγκατάλειψης*

Elena Ferrante, *I giorni dell'abbandono*

Μετάφραση: Σταύρος Παπασταύρου

Υπεύθυνος έκδοσης: Κώστας Γιαννόπουλος

Επιμέλεια-διορθώσεις: Γιώργος Κασαπίδης

Σελιδοποίηση: Αλέξιος Δ. Μάστορης

Φιλμ-μοντάζ: Μαρία Ποινιού-Ρένεση

Copyright© Edizioni e/o, 2002

Copyright© για την ελληνική γλώσσα, Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ

(Εκδόσεις Πατάκη), 2016

Πρώτη έκδοση στην ιταλική γλώσσα από τις εκδόσεις Edizioni e/o, 2004

Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις εκδόσεις Άγρια, Αθήνα, 2004

Νέα έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη,

Αθήνα, Φεβρουάριος 2018

Κ.Ε.Τ. Α929 Κ.Ε.Π. 122/18

ISBN 978-960-16-7576-3

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 210.52.05.600, 801.100.2665 – ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β΄ ΚΤΕΟ), Τ.Θ. 1213,

570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15 – ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

ΕΛΕΝΑ ΦΕΡΡΑΝΤΕ

Μέρες εγκατάλειψης

μυθιστόρημα

Μετάφραση από τα ιταλικά

ΣΤΑΥΡΟΣ ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΈΝΑ ΑΠΟΜΕΣΗΜΕΡΟ ΤΟΥ ΑΠΡΙΛΗ, αμέσως μετά το φαγητό, ο άντρας μου μου ανακοίνωσε ότι ήθελε να με παρατήσει. Αυτό το έκανε ενώ μαζεύαμε το τραπέζι, τα παιδιά τσακώνονταν ως συνήθως στο διπλανό δωμάτιο και το σκυλί ονειρευόταν γρυλίζοντας πλάι στο καλοριφέρ. Μου είπε ότι ήταν μπερδεμένος, ότι περνούσε δύσκολες στιγμές, ότι ένιωθε κουρασμένος, ανικανοποίητος, ως και τιποτένιος ακόμα. Μίλησε κάμποση ώρα για τα δεκαπέντε χρόνια του γάμου μας, για τα παιδιά μας, και παραδέχτηκε πως δεν είχε κανένα παράπονο ούτε από εκείνα ούτε από μένα. Η στάση του ήταν συγκρατημένη όπως πάντα, αν εξαιρέσουμε μια υπερβολική κίνηση που έκανε με το δεξί του χέρι, καθώς μου εξηγούσε μ' έναν παιδιάστικο μορφασμό για κάποιες σιγανές φωνές, ένα είδος ψιθύρου, που τον έσπρωχναν αλλού. Έπειτα, αφού επωμίστηκε την ευθύνη για όλα όσα συνέβαιναν, έκλεισε διακριτικά την εξώπορτα πίσω του, αφήνοντάς με αποσβολωμένη δίπλα στον νεροχύτη.

Όλη τη νύχτα, ξαπλωμένη στο μεγάλο συζυγικό κρεβάτι, σκεφτόμουν γεμάτη απόγνωση. Όσο κι αν ξανάφερνα στον νου μου τις τελευταίες φάσεις της σχέσης μας, δεν κατάφερνα να εντοπίσω ίχνη πραγματικής κρίσης. Τον γνώριζα καλά, ήξερα ότι ήταν ένας άνθρωπος με ήπια αισθήματα, ότι το σπίτι και οι οικογενειακές μας συνήθειες του ήταν αναγκαίες. Λέγαμε τα πάντα ο ένας στον άλλο, μας άρεσαν ακόμα τα σφιχταγκαλιάσματα και τα φιλιά, και συχνά εκείνος ήταν τόσο διασκεδαστικός, που μ' έκανε να κλαίω από τα γέλια. Μου φαινόταν απίστευτο το ότι ήθελε στ' αλήθεια να φύγει. Όταν μετά θυμήθηκα ότι δεν είχε πάρει μαζί του ούτε ένα από τα πράγματα που αγαπούσε κι ότι παρέλειψε να χαιρετήσει ακόμα και τα παιδιά, ένιωσα βέβαιη ότι δεν επρόκειτο για κάτι σοβαρό. Περνούσε μία από κείνες τις φάσεις που περιγράφουν τα βιβλία, όπου κάποιος ήρωας, δυσαρεστημένος από τη ζωή του, αντιδρά ξαφνικά με τρόπο εξεζητημένο και μη φυσιολογικό.

Άλλωστε, αυτό του είχε ξανασυμβεί και παλιά: η εποχή και τα γεγονότα μού ξανάρθαν στο μυαλό, έτσι καθώς στριφογύριζα στο κρεβάτι. Πολλά χρόνια πριν, έξι μόλις μήνες αφότου τα είχαμε φτιάξει, αμέσως ύστερα από ένα φιλί, μου είπε ότι θα προτιμούσε να μη με ξαναδεί. Εγώ ήμουν ερωτευμένη κι ακούγοντάς τον, ένιωσα το αίμα να φεύγει από τις φλέβες μου, το δέρμα μου να παγώνει. Είχα κρυσώσει, εκείνος είχε φύγει, αφήνοντάς με στο πέτρινο παραπέτο, κάτω από το Σάντ' Έλμο, να κοιτάζω την άχρωμη πόλη, τη θάλασσα. Όμως,

πέντε μέρες αργότερα, μου είχε τηλεφωνήσει όλο αμηχανία και είχε δικαιολογηθεί, λέγοντας ότι επρόκειτο για ένα ξαφνικό συνειδησιακό κενό. Αυτή η έκφραση εντυπώθηκε βαθιά μέσα μου και για πολύ καιρό κλωθογυριζε στον νου μου.

Τη χρησιμοποίησε πάλι ύστερα από πολύ καιρό, μόλις πριν από πέντε χρόνια. Εκείνη την εποχή κάναμε παρέα με μια συνάδελφό του απ' το πολυτεχνείο, την Τζίνα, μια γυναίκα από πλούσια οικογένεια, έξυπνη και μορφωμένη, που είχε χηρέψει πρόσφατα, και τη δεκαπεντάχρονη κόρη της. Είχαμε μετακομίσει στο Τορίνο λίγους μήνες πριν, κι εκείνη μας είχε βρει ένα ωραίο σπίτι με θέα στο ποτάμι. Στην αρχή η πόλη δε μου άρεσε, μου φάνηκε πολύ μεταλλική, γρήγορα όμως ανακάλυψα ότι από το μπαλκόνι του σπιτιού ήταν όμορφο να παρατηρεί κανείς τις αλλαγές των εποχών: το φθινόπωρο έβλεπες το πράσινο του πάρκου Βαλεντίνο να κιτρινίζει, να κοκκινίζει και να παρασύρεται από τον άνεμο, τα φύλλα να κυνηγιούνται στην ομίχλη και να ταξιδεύουν στον γκρίζο βούρκο του Πο· την άνοιξη ερχόταν από το ποτάμι μια αύρα δροσερή και λαμπερή, που αναζωογονούσε τα καινούρια μπουμπούκια, τα κλαδιά των δέντρων.

Προσαρμόστηκα γρήγορα, αφού μάλιστα μάνα και κόρη έβαλαν αμέσως τα δυνατά τους να μου φτιάξουν τη διάθεση, βοηθώντας με να εξοικειωθώ με τους δρόμους και συνοδεύοντάς με στα πιο αξιόπιστα μαγαζιά. Ωστόσο, αυτές οι ευγένειες είχαν στο βάθος κάτι το ύποπτο. Κατά τη γνώμη μου, δεν υπήρχε καμιά αμφιβολία

ότι η Τζίνα είχε ερωτευτεί τον Μάριο, με τόσα νάζια που έκανε, μερικές φορές μάλιστα τον κορόιδευα στα ίσια, του έλεγα: Τηλεφώνησε η γκόμενά σου. Εκείνος ξεγλιστρούσε με κάποια φιλαρέσκεια, γελούσαμε και οι δύο, αλλά στο μεταξύ οι σχέσεις του μ' εκείνη τη γυναίκα γίνονταν ολοένα και στενότερες, δεν περνούσε μέρα χωρίς να της τηλεφωνήσει. Άλλοτε του ζητούσε να τη συνοδέψει κάπου, άλλοτε τον παρακαλούσε να δει την κόρη της την Κάρλα, που δεν τα κατάφερε στις ασκήσεις της χημείας, άλλοτε έψαχνε κάποιο βιβλίο που δεν το έβρισκε πια στο εμπόριο.

Από την άλλη, η Τζίνα ήξερε να κρατάει τις ισορροπίες και να φέρεται γενναιόδωρα, έφερνε πάντα δωράκια σ' εμένα και στα παιδιά, μου δάνειζε το αυτοκίνητό της, μας έδινε συχνά τα κλειδιά του σπιτιού που είχε κοντά στο Κεράσκο, για να πηγαίνουμε τα Σαββατοκύριακα. Εμείς δεχόμασταν ευχαρίστως, περνούσαμε ωραία εκεί, μόλο που υπήρχε πάντα ο κίνδυνος να καταφτάσουν ξαφνικά μάνα και κόρη, κάνοντας άνω κάτω τις οικογενειακές μας συνήθειες. Άσε που κάθε χάρη έπρεπε να ανταποδίδεται από μίαν άλλη χάρη, κι όλες αυτές οι ευγένειες είχαν γίνει μία αλυσίδα που μας έδενε χειροπόδαρα. Ο Μάριο είχε αναλάβει σιγά σιγά τον ρόλο του κηδεμόνα της μικρής, μιλούσε με όλους τους καθηγητές της, λες και ήταν ο αντικαταστάτης του μακαρίτη του πατέρα της και, μολονότι πνιγόταν στη δουλειά, κάποια στιγμή είχε νιώσει υποχρεωμένος να της κάνει ως και μαθήματα χημείας. Τι να 'κανα λοιπόν;

Για ένα διάστημα προσπάθησα να έχω τον νου μου στη χήρα, μου άρεσε όλο και λιγότερο ο τρόπος που έπιανε τον άντρα μου αγκαζέ ή που του μιλούσε στ' αυτί γελώντας. Έπειτα, μια μέρα, όλα ξεκαθάρισαν. Από την πόρτα της κουζίνας είχα δει τη μικρή Κάρλα ν' αποχαιρετά στον διάδρομο τον Μάριο ύστερα από ένα από εκείνα τα μαθήματά τους και να τον φιλάει όχι στο μάγουλο αλλά στο στόμα. Έτσι, κατάλαβα ξαφνικά ότι δεν έπρεπε ν' ανησυχώ τόσο για τη μάνα όσο για την κόρη. Το κορίτσι, ίσως και χωρίς καν να το ξέρει, μετρούσε, ποιος ξέρει από πότε, την επιρροή που ασκούσαν οι καμπύλες και τα ανήσυχα μάτια του πάνω στον άντρα μου· κι εκείνος το κοίταζε όπως κοιτάζει κανείς από τη σκιά έναν λευκό τοίχο που τον χτυπάει ο ήλιος.

Κουβεντιάσαμε το θέμα, ήρεμα όμως. Απεχθανόμουν τους υψηλούς τόνους, τις υπερβολικά βίαιες κινήσεις. Προέρχομαι από μια οικογένεια εξωστρεφή, που πάντα εκδήλωνε έντονα τα συναισθήματά της, κι εγώ, ιδιαίτερα στην εφηβεία μου, ακόμα κι όταν καθόμωνα μουγγή σε μια γωνιά του σπιτιού μας στη Νάπολη, σκεπάζοντας τ' αυτιά μου με τα χέρια, αλαλιασμένη ήδη από τον θόρυβο της οδού Σαλβατόρ Ρόζα, ένιωθα μέσα μου σαν να βούιζε ένα μελίτσι και είχα την αίσθηση ότι τα πάντα θα μπορούσαν ξαφνικά να βγουν στα φόρα εξαιτίας μιας αβάσταχτα οδυνηρής φράσης ή μιας κάθε άλλο παρά ήρεμης κίνησης του σώματος. Γι' αυτό και είχα μάθει να μιλάω ελάχιστα και με περίσκεψη, να μη βιάζομαι ποτέ, να μην τρέχω ούτε καν για να προλάβω το λεω-

φορεί, να παρατείνω όσο το δυνατόν περισσότερο τον χρόνο των αντιδράσεών μου, γεμίζοντάς τον με βλέμματα απορίας, με αβέβαια χαμόγελα. Η δουλειά, αργότερα, με έβαλε για τα καλά σε πειθαρχία. Άφησα την πόλη με την πρόθεση να μην ξαναγυρίσω ποτέ και δούλεψα στο γραφείο παραπόνων μιας αεροπορικής εταιρείας στη Ρώμη. Όσπου, μετά τον γάμο, παραιτήθηκα και ακολούθησα τον Μάριο εδώ κι εκεί, όπου τον έστελνε η δουλειά του ως μηχανικού. Καινούριοι τόποι, καινούρια ζωή. Μόνο και μόνο για να καταφέρω να ελέγχω τον τρόπο μου απέναντι στις μεταβολές, είχα συνηθίσει απόλυτα να περιμένω με υπομονή, ώσπου κάθε συγκίνηση να καταπνιγεί μέσα μου και η φωνή μου να βγει ήρεμη και σιγανή, ώστε να μη γίνω θέαμα.

Αυτή η αυτοπειθαρχία είχε αποδειχτεί απαραίτητη στη διάρκεια της σύντομης συζυγικής μας κρίσης. Περάσαμε ολόκληρες νύχτες αγρύπνιας λογομαχώντας ήρεμα και χαμηλόφωνα, για να μη μας ακούσουν τα παιδιά, για ν' αποφύγουμε λέξεις αιχμηρές που θ' άνοιγαν πληγές αγιάτρευτες. Ο Μάριο ήταν ασαφής, όπως ένας ασθενής που δεν μπορεί να περιγράψει με ακρίβεια τα συμπτώματά του, ποτέ δεν κατάφερα να τον αναγκάσω να μου πει τι ένιωθε, τι ήθελε, τι έπρεπε να περιμένω. Ύστερα, κάποιο απόγευμα, μετά τη δουλειά, γύρισε σπίτι μ' ένα ύφος τρομαγμένο, ίσως να μην ήταν πραγματικός φόβος, αλλά η αντανάκλαση του φόβου που διάβαζε στο δικό μου πρόσωπο. Γεγονός είναι ότι άνοιξε το στόμα του για να μου πει κάτι κι έπειτα, σε κλάσμα δευ-

τερολέπτου, αποφάσισε να πει κάτι άλλο. Το είχα καταλάβει, ήταν σχεδόν σαν να έβλεπα τις λέξεις ν' αλλάζουν στο στόμα του, αλλά κατανίκησα την περιέργειά μου να μάθω ποιες ήταν οι φράσεις που είχε απορρίψει. Περιορίστηκα, λοιπόν, στο να επισημάνω ότι εκείνη η κακιά φάση είχε τελειώσει, ότι δεν ήταν παρά μια στιγμιαία ζάλη. Ένα συνειδησιακό κενό, όπως μου εξήγησε με ασυνήθιστη έμφαση, επαναλαμβάνοντας την ίδια έκφραση που είχε χρησιμοποιήσει πριν από χρόνια. Το είχε νιώσει στο κεφάλι του, με αποτέλεσμα να χάσει την ικανότητα να βλέπει και να αισθάνεται με τον συνηθισμένο τρόπο· αλλά αυτό ήταν, δεν ένιωθε πια καμιά ενόχληση. Από την επομένη κιόλας, έπαψε να βλέπει και την Τζίνα και την Κάρλα, σταμάτησε τα μαθήματα της χημείας και ξανάγινε όπως ήταν πάντα.

Αυτά ήταν τα λιγοστά και ανάξια λόγου επεισόδια της συναισθηματικής μας ζωής, κι εκείνη τη νύχτα τα ξαναθυμήθηκα με κάθε λεπτομέρεια. Έπειτα σηκώθηκα απ' το κρεβάτι, απελπισμένη από τις προσπάθειες να κοιμηθώ, κι έφτιαξα ένα χαμομήλι. Αυτός είναι ο Μάριο, είπα μέσα μου, ήσυχος για χρόνια, χωρίς να χάνει ούτε λεπτό τον προσανατολισμό του, και ξαφνικά αποδιοργανώνεται από ένα τίποτα. Ακόμα και τώρα κάτι θα τον είχε αναστατώσει, αλλά δεν έπρεπε ν' ανησυχώ, όφειλα μόνο να του δώσω χρόνο για να συνέλθει. Έμεινα όρθια για πολλή ώρα μπροστά στο παράθυρο που έβλεπε προς το σκοτεινό πάρκο και πάσχιζα να γιατρέψω τον πονοκέφαλό μου πιέζοντας το μέτωπο πάνω στο παγωμένο

τζάμι. Τινάχτηκα μόνο όταν άκουσα τον θόρυβο ενός αυτοκινήτου που πάρακαρε. Κοίταξα κάτω, δεν ήταν ο άντρας μου. Είδα τον μουσικό που μένει στον τέταρτο, κάποιον Καρράνο, ν' ανεβαίνει τη λεωφόρο με σκυμμένο κεφάλι, έχοντας περασμένη χιαστί στον ώμο του μια τεράστια θήκη, που ποιος ξέρει τι σόι όργανο είχε μέσα. Όταν χάθηκε κάτω από τα δέντρα της πλατειούλας, έσβησα το φως και γύρισα στο κρεβάτι. Ήταν απλώς θέμα ημερών, κι ύστερα όλα θα διορθώνονταν.

2

Πέρασε μια βδομάδα κι ο άντρας μου όχι μόνο επέμενε στην απόφασή του, αλλά την επιβεβαίωνε με μια ανελήτη ορθολογικότητα.

Στην αρχή ερχόταν σπίτι μια φορά τη μέρα, πάντα την ίδια ώρα, γύρω στις τέσσερις το απόγευμα. Ασχολιόταν με τα δυο παιδιά, κουβέντιαζε με τον Τζάννι, έπαιζε με την Πάρια, καμιά φορά έβγαζαν και οι τρεις μαζί βόλτα τον Όττο, το λυκόσκυλό μας, που είναι καλό σαν αρνάκι, για να περπατήσει στα δρομάκια του πάρκου και να κυνηγήσει ραβδιά και μπάλες του τένις.

Εγώ έκανα τάχα ότι είχα δουλειές στην κουζίνα, αλλά περίμενα με αγωνία μήπως ο Μάριο περάσει, για να μου πει τι σκόπευε να κάνει, αν είχε απαλλαγεί ή όχι από το μπέρδεμα στο κεφάλι του. Εκείνος αργά ή γρήγορα εμφανιζόταν, άκεφος όμως, με μια κακή διάθεση

που ολοένα γινόταν και πιο φανερό, στην οποία εγώ αντιδρούσα, σύμφωνα με τη στρατηγική που είχα καταστρώσει τις νύχτες της αγρύπνιας, με μια σκηνοθετημένη διαφήμιση των ανέσεων της οικογενειακής ζωής, με ύφος γεμάτο κατανόηση και με μια επιδεικτική ηπιότητα, που συνοδευόταν ακόμα κι από ευχάριστα αστεία. Ο Μάριο κουνούσε το κεφάλι του, λέγοντας ότι παραήμουν καλή. Εγώ συγκινιόμουν, τον αγχάλιαζα, έκανα να τον φιλήσω. Εκείνος τραβιόταν. Είχε έρθει –το υπογράμμιζε αυτό– μόνο και μόνο για να μου μιλήσει· ήθελε να μου δώσει να καταλάβω με ποιον ζούσα αυτά τα δεκαπέντε χρόνια. Έτσι, μου διηγιόταν σκληρά περιστατικά από την παιδική του ηλικία, κάποιες εφηβικές βρομιές, ενοχλητικές διαταραχές της πρώτης του νιότης. Το μόνο που ήθελε ήταν να μιλάει άσχημα για τον εαυτό του, κι οτιδήποτε του απαντούσα εγώ με σκοπό να καταπραΰνω τη μανία του για αυτοδυσφήμιση, δεν τον έπειθε, ήθελε με κάθε τρόπο να τον βλέπω όπως ισχυριζόταν ότι ήταν: άχρηστο, ανίκανο να νιώσει αληθινά συναισθήματα, ακόμα και ν' αντιμετωπίσει τις επαγγελματικές του δυσκολίες.

Τον άκουγα με μεγάλη προσοχή· πρόβαλλα τις αντιρρήσεις μου ήρεμα, δεν του έκανα κανενός είδους ερωτήσεις, ούτε του έδινα τελεσίγραφα, προσπαθούσα μονάχα να τον πείσω ότι μπορούσε πάντα να υπολογίζει σ' εμένα. Ωστόσο, πρέπει να παραδεχτώ ότι πίσω απ' όλη αυτή την προσποίηση, δεν άργησε να φουντώσει μέσα μου ένα κύμα αγωνίας και οργής που με τρώμαξε.

Μια νύχτα, μου ξανάρθε στον νου μια σκοτεινή μορφή από τα παιδικά μου χρόνια στη Νάπολη, μια γυναίκα χοντρή και αεικίνητη, που έμενε στην πολυκατοικία μας, πίσω από την πλατεία Ματσίνι. Αυτή η γυναίκα, όταν έβγαινε για ψώνια στα πολυσύχναστα σοκάκια, έσερνε πάντα ξοπίσω της τους τρεις γιους της. Επέστρεφε κατάφορτη με λαχανικά, φρούτα και ψωμιά, έχοντας κολλημένα στο φουστάνι της με τις πάντα γεμάτες τσέπες εκείνα τα τρία παιδιά, που τα κουμαντάριζε με λίγες κοφτές κουβέντες. Όποτε μ' έβλεπε να παίζω στις σκάλες της πολυκατοικίας, κοντοστεκόταν, ακουμπούσε το φορτίο της σ' ένα σκαλοπάτι, έψαχνε τις τσέπες της και μοίραζε καραμέλες σ' εμένα, στις φίλες μου, στους γιους της. Είχε την όψη και το φέρσιμο της γυναίκας που απολαμβάνει την κούρασή της, ανάδινε μάλιστα μια ευχάριστη μυρωδιά, που θύμιζε καινούριο ύφασμα. Ήταν παντρεμένη μ' έναν από το Αμπρούτσο, κοκκινομάλλη, με πράσινα μάτια, που εργαζόταν ως εμπορικός αντιπρόσωπος και γι' αυτό πηγαινοερχόταν διαρκώς με το αυτοκίνητο από τη Νάπολη ως τη Λ' Άκουιλα. Το μόνο που θυμόμουν τώρα απ' αυτόν ήταν ότι ιδρωνε πολύ, ότι το πρόσωπό του ήταν φουντωμένο λες και είχε δερματίτιδα κι ότι καμιά φορά έπαιζε με τους γιους του στο μπαλκόνι, σκαρώνοντας χρωματιστά σημαιάκια από τσιγαρόχαρτο και σταματώντας μόνο όταν η γυναίκα του φώναζε πρόσχαρα: Κοπιάστε να φάμε. Έπειτα, κάτι ανάμεσά τους χάλασε. Ύστερα από κάμποσες φωνές, που συχνά μ' έκαναν να ξυπνάω μες στα μαύρα μεσά-

νυχτα, θαρρώντας ότι ροκάνιζαν τις πέτρες της πολυκα-
 τοικίας και του δρόμου σαν να ήταν πριόνια –κραυγές
 μακρόσυρτες και κλάματα που ακούγονταν ως την πλα-
 τεία, ως τους φοίνικες με τα μακριά τοξωτά κλαδιά κι
 ως τα φύλλα που έτρεμαν από φόβο– ο άντρας έφυγε
 από το σπίτι του για χάρη κάποιας γυναίκας από την
 Πεσκάρα και κανείς δεν τον ξαναείδε πια. Από τότε η
 γειτόνισσά μας άρχισε να κλαίει κάθε νύχτα. Άκουγα
 από το κρεβάτι μου εκείνο το γοερό κλάμα, ένα είδος
 ρόγχου που έπεφτε σαν πολιορκητικός κριός πάνω στους
 τοίχους και με γέμιζε τρόμο. Η μητέρα μου κουτσομπό-
 λευε με τις εργάτριές της, έκοβαν, έραβαν και μιλούσαν,
 μιλούσαν, έκοβαν κι έραβαν, ενώ εγώ έπαιζα κάτω από
 το τραπέζι με τις κουβαρίστρες και το σαπουνάκι, επα-
 ναλαμβάνοντας από μέσα μου ό,τι άκουγα, λόγια μισο-
 θλιμμένα, μισοαπειλητικά, άμα δεν ξέρεις να κρατήσεις
 έναν άντρα, τα χάνεις όλα, γυναικείες ιστορίες για τε-
 λειωμένους έρωτες, για το τι συμβαίνει όταν από κει που
 ζεις μες στην αγάπη, καταλήγεις μόνη σου, χωρίς τίπο-
 τα. Αυτή η γυναίκα έχασε τα πάντα, ακόμα και το όνο-
 μά της (λεγόταν, θαρρώ, Εμίλια), έγινε για όλους η «Κα-
 κομοίρα», κι εμείς ακόμα αρχίσαμε να την αποκαλούμε
 έτσι. Η Κακομοίρα έκλαιγε, η Κακομοίρα φώναζε, η Κα-
 κομοίρα υπέφερε και σπάραζε από την απουσία του
 ιδρωμένου κοκκινομάλλη και των άπιστων πράσινων
 ματιών του. Έσφιγγε στα χέρια της ένα υγρό μαντίλι,
 έλεγε σε όλους ότι ο άντρας της την είχε εγκαταλείψει,
 την είχε σβήσει από τη μνήμη και τη συνείδησή του, και

δώς' του να σφίγγει το μαντίλι με τόση δύναμη, ώστε οι κόμποι των δαχτύλων της άσπριζαν, αναθεμάτιζε τον άντρα που της είχε ξεφύγει, λες και ήταν ένα αχόρταγο ζώο, πάνω στον λόφο του Βόμερο. Αυτός ο τόσο υπερβολικός πόνος είχε αρχίσει να με αηδιάζει. Ήμουν οκτώ χρονών, αλλά ντρεπόμουν για λογαριασμό της. Ούτε έβγαινε πια μαζί με τους γιους της, ούτε είχε πάνω της εκείνη τη γλυκιά μυρωδιά. Τώρα πια κατέβαινε τις σκάλες αλύγιστη, με το κορμί στεγνό. Τα στήθη, τα πλευρά και οι γοφοί της είχαν σουρώσει, η χαρά και το λαμπερό χαμόγελο είχαν σβηστεί από το φαρδύ της πρόσωπο. Το δέρμα της είχε γίνει διάφανο πάνω στα κόκαλά της, τα μάτια της είχαν πνιγεί σε βιολετιά πηγάδια, τα χέρια της θύμιζαν βρεγμένα βατραχοπόδαρα. Κάποια στιγμή άκουσα τη μητέρα μου να λέει αναστενάζοντας: Η Κακομοίρα στέγνωσε σαν παστή σαρδέλα! Από τότε την παρακολουθούσα με το βλέμμα καθημερινά, για να τη δω να βγαίνει από την εξώπορτα χωρίς την τσάντα για τα ψώνια, χωρίς μάτια στις κόγχες, με βήμα αβέβαιο. Ήθελα να ανακαλύψω το καινούριο, γκριζογάλανο φάρισο της κορμί, να δω τους κόμπους απ' το αλάτι να λαμπυρίζουν πάνω στα μπράτσα και στα πόδια της.

Και μόνο εξαιτίας αυτής της ανάμνησης, εξακολούθησα να συμπεριφέρομαι στον Μάριο μ' έναν τρυφερό σκεπτικισμό. Έπειτα από λίγο όμως δεν ήξερα πια πώς να αντιμετωπίσω τις υπερβολικές του ιστορίες, που μιλούσαν για νευρώσεις και για παιδικά ή εφηβικά προβλήματα. Μέσα σε δέκα μέρες, βλέποντας ότι ακόμα και οι

επισκέψεις του στα παιδιά άρχισαν να αραιώνουν, ένωσα να θεριεύει μέσα μου μια έντονη μνησικακία, στην οποία κάποια στιγμή προστέθηκε η υποψία ότι μου έλεγε ψέματα. Σκέφτηκα ότι όπως εγώ του παρουσιαζόμουν από συμφέρον με όλες τις αρετές μιας ερωτευμένης γυναίκας, έτοιμης να τον στηρίξει σ' εκείνη την απροσδιόριστη κρίση του, από ανάλογο συμφέρον κι εκείνος προσπαθούσε να μου γίνει δυσάρεστος, ώστε να με αναγκάσει τελικά να του πω: Φύγε, μου προκαλείς αηδία, δε σε αντέχω άλλο.

Η υποψία δεν άργησε να γίνει βεβαιότητα. Ήθελε να με βοηθήσει ν' αποδεχτώ την αναγκαιότητα του χωρισμού μας· ήθελε εγώ η ίδια να του πω: Έχεις δίκιο, τελειώσαμε. Ωστόσο, ακόμα και τότε αντέδρασα με αξιοπρέπεια. Εξακολούθησα να ενεργώ με σύνεση, όπως έκανα πάντα μπροστά στις ατυχίες της ζωής. Το μόνο εξωτερικό σημάδι που πρόδιδε την αναστάτωση μου κατέληξε να είναι η τάση μου για ακαταστασία και μια χαλαρότητα στα δάχτυλα που, όσο μεγάλωνε η αγωνία μου, τόσο αρνούνταν να σφίξουν γερά τα αντικείμενα που κρατούσα.

Για δυο βδομάδες σχεδόν δεν ξεστόμισα ούτε μία φορά την ερώτηση που μου ερχόταν αυθόρμητα να του κάνω. Μόνο όταν είδα ότι δεν άντεχα άλλο τα ψέματά του, αποφάσισα πια να τον κολλήσω στον τοίχο. Ετοίμασα ένα κονσομέ με κεφτέδες, που του άρεσε πολύ, κι έκοψα πατάτες για να τις κάνω στον φούρνο με δεντρολίβανο. Όμως δε μαγείρεψα με ευχαρίστηση, ήμουν άκε-

φη, κόπηκα και με το ανοιχτήρι, μου γλίστρησε απ' το χέρι μια μπουκάλα κρασί, γυαλιά και κρασιά σκόρπισαν παντού, ακόμα και πάνω στους άσπρους τοίχους. Αμέσως μετά, με μια πολύ απότομη κίνηση που έκανα για να πιάσω ένα πατσαβούρι, πέταξα κάτω και τη ζαχαριέρα. Για ένα κλάσμα του δευτερολέπτου που μου φάνηκε αιώνιας, ξέσπασε στ' αυτιά μου ο θόρυβος μιας βροχής από ζάχαρη, πρώτα στο μάρμαρο της κουζίνας κι έπειτα στο πάτωμα, που ήταν λεκιασμένο από κρασί. Είχα τόσο έντονα την αίσθηση της ολοκληρωτικής καταστροφής, ώστε τ' άφησα όλα άνω κάτω και πήγα να κοιμηθώ, ξεχνώντας και τα παιδιά και τα πάντα, μόλο που ήταν έντεκα το πρωί. Ξυπνώντας, κι ενώ η καινούρια μου ιδιότητα της εγκαταλειμμένης συζύγου επανερχόταν σιγά σιγά στο μυαλό μου, αποφάσισα ότι δεν άντεχα άλλο. Σηκώθηκα παραπατώντας, συγύρισα την κουζίνα, έτρεξα να πάρω τα παιδιά από το σχολείο και βάλθηκα να περιμένω τη βιαστική του επίσκεψη για χάρη των παιδιών.

Έφτασε το βραδάκι και μου φάνηκε καλοδιάθετος. Έπειτα από τα τυπικά εξαφανίστηκε στο δωμάτιο του Τζάννι και της Ιλάρια κι έμεινε μαζί τους ώσπου κοιμήθηκαν. Όταν ξαναφάνηκε, ήθελε να το σκάσει, αλλά εγώ τον ανάγκασα να δειπνήσει μαζί μου, του έχωσα κάτω από τη μύτη την κατσαρόλα με το κονσομέ που είχα ετοιμάσει, τους κεφτέδες και τις πατάτες και σκέπασα με μια πηχτή στρώση από σκουροκόκκινη σάλτσα τα αχνιστά του μακαρόνια. Ήθελα σ' εκείνη τη μακαρονάδα να δει όλα όσα, μετά την αναχώρησή του, δε θα μπο-

ρούσε πια ν' αγγίξει με το βλέμμα, να γλείψει, να χαϊδέψει, ν' ακούσει, να μυρίσει: ποτέ πια. Αλλά δεν μπόρεσα να κρατηθώ. Δεν είχε ξεκινήσει καν να τρώει, όταν τον ρώτησα:

«Υπάρχει άλλη;».

Χαμογέλασε κι ύστερα αρνήθηκε δίχως αμηχανία, δείχνοντας μια αυθόρμητη απορία γι' αυτή την άτοπη ερώτηση. Δε μ' έπεισε. Τον ήξερα καλά, αντιδρούσε έτσι μόνο όταν έλεγε ψέματα, συνήθως δυσανασχετούσε όταν κάποιος τον ρώταγε κάτι στα ίσια, οτιδήποτε κι αν ήταν. Συνέχισα ακάθεκτη:

«Υπάρχει, έτσι; Υπάρχει άλλη γυναίκα. Και ποια είναι, την ξέρω;».

Έπειτα, για πρώτη φορά από τότε που άρχισε αυτή η ιστορία, ύψωσα τη φωνή μου, φώναξα ότι είχα δικαίωμα να μάθω, του είπα μάλιστα:

«Δεν μπορείς να μ' αφήσεις εδώ να ελπίζω, όταν στην πραγματικότητα τα έχεις αποφασίσει όλα».

Τότε εκείνος, χαμηλώνοντας το βλέμμα, γεμάτος νευρικότητα, μου έκανε νόημα με το χέρι να μη φωνάζω τόσο πολύ. Τώρα ήταν φανερά ανήσυχος, ίσως δεν ήθελε να ξυπνήσουν τα παιδιά. Εγώ, αντίθετα, ένιωθα το μυαλό μου γεμάτο απ' όλα εκείνα τα παράπονα που ποτέ δεν ξεστόμισα, από ένα σωρό λόγια που βρίσκονταν στο όριο, πάνω από το οποίο δεν καταφέρνεις καν να αναρωτηθείς τι σε συμφέρει να πεις και τι όχι.

«Δε θέλω να χαμηλώσω τη φωνή μου» ούρλιαξα «θέλω να μάθουν όλοι τι μου έκανες».

Κάρφωσε τα μάτια του στο πιάτο, έπειτα με κοίταξε καταπρόσωπο και είπε:

«Ναι, υπάρχει άλλη».

Με αδικαιολόγητη μανία κάρφωσε το πιρούνι του στα μακαρόνια κι έχωσε μια τεράστια μπουκιά στο στόμα του, λες και ήθελε να αναγκάσει τον εαυτό του να σωπάσει, να μην πει περισσότερα απ' όσα έπρεπε. Ωστόσο, το ουσιαστικό το είχε πει, είχε αποφασίσει να το πει, και τώρα ένιωθα στο στήθος μου έναν παρατεταμένο πόνο, που μου αφαιρούσε κάθε συναίσθημα. Το κατάλαβα μόλις συνειδητοποίησα ότι δεν είχα καμία αντίδραση απέναντι σ' ό,τι του συνέβαινε.

Είχε αρχίσει να μασάει με τη γνωστή του μεθοδικότητα, μα ξαφνικά κάτι σαν να έτριξε μέσα στο στόμα του. Σταμάτησε το μάσημα, το πιρούνι του έπεσε στο πιάτο, έβγαλε έναν αναστεναγμό. Έφτυσε την μπουκιά στη χούφτα του, μακαρόνια, σάλτσα και αίμα, ήταν στ' αλήθεια αίμα, αίμα κόκκινο.

Κοίταξε το λερωμένο στόμα του με απάθεια, λες και παρακολουθούσα προβολή από σλάνιτς. Την ίδια στιγμή εκείνος, γουρλώνοντας τα μάτια, σκούπισε το χέρι του στο τραπεζομάντιλο, έχωσε τα δάχτυλα στο στόμα και τράβηξε από τον ουρανίσκο του ένα κομμάτι γυαλί.

Το κοίταξε με φρίκη, έπειτα μου το έδειξε στριγκλίζοντας εκτός εαυτού, μ' ένα μίσος που ποτέ δεν τον είχα ικανό να νιώσει:

«Ωστε έτσι; Αυτό θες να μου κάνεις; Αυτό;».

Πετάχτηκε πάνω αναποδογυρίζοντας την καρέκλα, τη

σήκωσε, τη χτύπησε κάμποσες φορές στο πάτωμα, σαν να ήθελε να την καρφώσει μια για πάντα στα πλακάκια. Είπε ότι ήμουν μια γυναίκα παράλογη, ανίκανη να καταλάβει τη λογική του. Ποτέ, ποτέ δεν τον είχα καταλάβει στ' αλήθεια, και μόνο η υπομονή του, ή ίσως η ανεπάρκειά του, μας είχε κρατήσει μαζί τόσο καιρό. Φτάνει πια όμως. Μου φώναξε ότι τον τρώμαζα, ακούς εκεί να χώσω ένα γυαλί μέσα στα μακαρόνια –πώς μπόρεσα να το κάνω;–, ήμουν τρελή. Έφυγε βροντώντας την εξόπορτα, χωρίς να νοιαστεί για τα παιδιά που κοιμόνταν.

3

Έμεινα για λίγο καθισμένη εκεί, το μόνο που κατάφερα να να σκεφτώ ήταν ότι είχε άλλη, είχε ερωτευτεί μια άλλη γυναίκα, το είχε παραδεχτεί. Έπειτα σηκώθηκα και μάζεψα το τραπέζι. Πάνω στην πετσέτα είδα το γυαλί μέσα σ' έναν κύκλο από αίμα και ψάχνοντας με τα δάχτυλα στη σάλτσα, ψάρεψα άλλα δυο κομμάτια από το μπουκάλι που μου είχε πέσει το πρωί απ' τα χέρια. Δεν μπόρεσα να κρατηθώ άλλο και ξέσπασα σε κλάματα. Όταν ηρέμησα, πέταξα τη σάλτσα στα σκουπίδια, μετά ήρθε ο Όττο κι άρχισε να μου γαβγίζει. Πήρα το λουρί και βγήκαμε έξω.

Η μικρή πλατεία ήταν έρημη εκείνη την ώρα, το φως των φαναριών είχε παγιδευτεί ανάμεσα στις φυλλωσιές των δέντρων, υπήρχαν μαύρες σκιές τριγύρω που μου

ξυπνούσαν φόβους παιδικούς. Συνήθως τον σκύλο τον έβγαζε βόλτα ο Μάριο, το έκανε μεταξύ έντεκα και δώδεκα τη νύχτα, αλλά από τότε που είχε φύγει, ακόμα κι αυτό το είχα επωμιστεί εγώ. Τα παιδιά, το σκυλί, τα ψώνια, το γεύμα και το δείπνο, τα οικονομικά. Όλα μού υπογράμμιζαν τις πρακτικές συνέπειες της εγκατάλειψης. Ο άντρας μου είχε αποσύρει από μένα τις σκέψεις και τις επιθυμίες του για να τις μεταφέρει αλλού. Από δω κι εμπρός έτσι θα ήταν τα πράγματα, εγώ θα ήμουν η μόνη υπεύθυνη για όσα κάποτε φροντίζαμε και οι δύο.

Έπρεπε να αντιδράσω, έπρεπε να οργανωθώ.

Μην ενδίδεις, είπα στον εαυτό μου, μην κάνεις βεβιασμένες κινήσεις.

Αν εκείνος αγαπάει μιαν άλλη γυναίκα, ό,τι και να κάνεις δε θα χρησιμεύσει σε τίποτα, θα περάσει από πάνω του χωρίς ν' αφήσει κανένα σημάδι. Πνίξε τον πόνο, άσε κατά μέρος τις χειρονομίες, τις στριγκλιές. Πάρ' το χαμπάρι ότι άλλαξε μυαλά, ότι άλλαξε δωμάτιο, ότι έτρεξε να χωθεί σε μιαν άλλη σάρκα. Μην κάνεις σαν εκείνη την κακομοίρα, μην αναλώνεσαι σε δάκρυα. Απόφυγε να μοιάσεις με τις τσακισμένες γυναίκες εκείνου του περίφημου βιβλίου της εφηβείας σου.

Θυμήθηκα το εξώφυλλο με κάθε λεπτομέρεια. Μου το είχε συστήσει ανεπιφύλακτα η δασκάλα των γαλλικών, όταν της είχα πει με απίστευτη έξαψη και γνήσιο πάθος ότι ήθελα να γίνω συγγραφέας, το 1978 θαρρώ πως ήταν, πάνω από είκοσι χρόνια πριν. «Διάβασε αυτό» μου είπε, κι εγώ από ευγένεια το διάβασα. Όταν

όμως της επέστρεψα το βιβλίο, μου ήρθε στον νου μια σπουδαία φράση: Αυτές οι γυναίκες είναι ανόητες. Κυρίες μορφωμένες, ευκατάστατες γίνονταν έρμαιο στα χέρια των μπερμπάντηδων συζύγων τους. Τις έβρισκα συναισθηματικά χαζές, εγώ ήθελα να είμαι διαφορετική, ήθελα να γράψω ιστορίες για γυναίκες δυνατές, για γυναίκες που δε σήκωναν κουβέντα, όχι το εγχειρίδιο μιας εγκαταλειμμένης συζύγου, που σκέφτεται πάνω απ' όλα τον χαμένο της έρωτα. Ήμουνά νέα, είχα απαιτήσεις από τον εαυτό μου. Δε μου άρεσαν οι κλειστοφοβικές σελίδες, μου θύμιζαν ρολά ερμητικά κλεισμένα. Μου άρεσε το φως, ο αέρας ανάμεσα στις γρίλιες. Ήθελα να γράψω ιστορίες για το φύσημα του ανέμου, για τη γύρη που χορεύει πάνω στις ηλιαχτίδες, όταν τρυπώνουν απ' τα παντζούρια. Έπειτα μου άρεσε το γράψιμο εκείνων που σε κάνουν να χώνεσαι ανάμεσα στις αράδες, να κοιτάζεις προς τα κάτω και να νιώθεις τον ίλιγγο του βάθους, τη μαυρίλα της κόλασης. Τα είπα και λαχάνιασα, όλα μονορούφι, πράγμα που δεν είχα κάνει ποτέ, και η δασκάλα μου χαμογέλασε κάπως ειρωνικά και με κάποιο φθόνο. Φαίνεται ότι κι εκείνη θα είχε χάσει κάποιον ή κάτι. Και τώρα, ύστερα από είκοσι και πλέον χρόνια, το ίδιο πράγμα συνέβαινε σ' εμένα. Έχανα τον Μάριο, ίσως να τον είχα ήδη χάσει. Περπατούσα σφιγμένη πίσω από τον ανυπόμονο Όττο, ένιωθα την υγρή ανάσα του ποταμού, την παγωμένη άσφαλτο, παρά τις χοντρές σόλες των παπουτσιών μου.

Δεν κατάφερα να ηρεμήσω. Μα είναι δυνατόν ο Μά-

ριο να με παράτησε έτσι, χωρίς προειδοποίηση; Μου φαινόταν αδιανόητο ότι από τη μια στιγμή στην άλλη έπαψε να ενδιαφέρεται για τη ζωή μου, λες και ήμουν ένα φυτό που το πότιζαν χρόνια και ξαφνικά το άφησαν να πεθάνει από ξηρασία. Δεν μπορούσα να το συλλάβω ότι είχε πάρει μονόπλευρα την απόφαση να αδιαφορήσει για μένα. Μόλις πριν από δυο χρόνια τού είχα πει ότι ήθελα να έχω και πάλι δικά μου ωράρια, μια δουλειά που θα με κρατούσε μακριά από το σπίτι για μερικές ώρες. Είχα βρει μια θέση που μ' ενδιέφερε σ' έναν μικρό εκδοτικό οίκο, αλλά εκείνος με συμβούλευε να μην την αναλάβω. Όσο του έλεγα ότι είχα ανάγκη να βγάλω δικά μου χρήματα, έστω και λίγα, έστω και ελάχιστα, τόσο με απέτρεπε λέγοντάς μου: Γιατί τώρα, τα χειρότερα τα ξεπεράσαμε, δεν έχουμε ανάγκη από λεφτά, ανθες να ξαναρχίσεις να γράφεις, κάν' το. Συμφώνησα μαζί του, παραιτήθηκα ύστερα από λίγους μήνες και για πρώτη φορά πήρα και μια γυναίκα να με βοηθάει στις δουλειές του σπιτιού. Πάντως, να γράψω δεν τα κατάφερα, σπατάλησα τον χρόνο μου σε απόπειρες όχι μόνο φιλόδοξες αλλά και συγκεχυμένες. Αποθαρρημένη καθώς ήμουν, κοιτούσα τη γυναίκα που καθάριζε το διαμέρισμα, μια περήφανη Ρωσίδα, ελάχιστα διατεθειμένη να δεχτεί κριτική και συστάσεις. Καμιά απασχόληση, λοιπόν, τέρμα και το γράψιμο, οι συναναστροφές ελάχιστες, οι νεανικές φιλοδοξίες ξέφτιζαν σαν πολυμεταχειρισμένο ύφασμα. Απέλυσα την οικιακή βοηθό, δεν άντεχα να κουράζεται εκείνη στη θέση μου, μιας κι εγώ έτσι

κι αλλιώς δεν κατόρθωνα να χαρώ λίγο χρόνο δημιουργίας που να με γεμίζει. Έτσι ξανάρχισα ν' ασχολούμαι με το σπίτι, με τα παιδιά, με τον Μάριο, σαν να έλεγα στον εαυτό μου ότι δεν άξιζα για τίποτ' άλλο. Κι όμως, να τι μου άξιζε. Ο άντρας μου είχε βρει άλλη γυναίκα, μου ήρθαν δάκρυα στα μάτια, αλλά δεν έκλαψα. Να δείχνεις δυνατή, να είσαι δυνατή. Ήθελα να δείξω την αξία μου. Μόνο αν το επέβαλλα στον εαυτό μου σαν μια υποχρέωση, θα σωζόμουν.

Άφησα επιτέλους τον Όττο ελεύθερο και κάθισα σ' ένα παγκάκι τρέμοντας απ' το κρύο. Από εκείνο το βιβλίο της εφηβείας μου ήρθαν στον νου οι λίγες φράσεις που τότε είχα αποστηθεί: Εγώ είμαι καθαρή είμαι αληθινή παίζω με ανοιχτά χαρτιά. Όχι, είπα μέσα μου, αυτά είναι σημάδια εκτροχιασμού. Να βάζω πάντοτε κόμματα, κατ' αρχάς, πρέπει να το θυμάμαι αυτό. Όποιος αραδιάζει τέτοιου είδους λόγια έχει κιόλας ξεφύγει, νιώθει την ανάγκη να εξυψώσει τον εαυτό του, κι έτσι κινδυνεύει να τα παίξει τελείως. Έπειτα πάλι: Οι γυναίκες καυλώνουν εντελώς· ποιος ξέρει τι νιώθουν βλέποντας το όρθιο πράμα του; Από μικρή μου άρεσε το πρόστυχο λεξιλόγιο, μου έδινε μια αίσθηση αρσενικής ελευθερίας. Τώρα ήξερα ότι η προστυχιά μπορούσε ν' ανάψει τη σπιθα της τρέλας, αν ξεπηδούσε από ένα στόμα πειθαρχημένο όπως το δικό μου. Έτσι, έκλεισα τα μάτια, έπιασα με τα χέρια το κεφάλι μου, έσφιξα με δύναμη τα βλέφαρα. Η γκόμενα του Μάριο. Τη φαντάστηκα ώριμη σε ηλικία, μέσα σ' ένα αποχωρητήριο με τη φούστα σηκω-

μένη ψηλά, εκείνον πεσμένο πάνω της, να της τσιμπάει τις ιδρωμένες ρώγες, να της χώνει τα δάχτυλα στον κώλο, το πάτωμα να γλιστράει από σπέρμα. Όχι, πάψε πια. Πετάχτηκα πάνω ξαφνικά, σφύριξα για να περιμαζέψω τον Όττο, ένα σφύριγμα που μου είχε μάθει ο Μάριο. Μακριά από μένα αυτές οι εικόνες, αυτό το λεξιλόγιο. Μακριά από μένα οι τσακισμένες γυναίκες. Ενώ ο Όττο έτρεχε εδώ κι εκεί, διαλέγοντας προσεκτικά πού να κατοικήσει, ένιωσα σε κάθε γωνιά του κορμιού μου τις γρατζουνιές της σεξουαλικής εγκατάλειψης, τον κίνδυνο να πνιγώ από την περιφρόνηση για τον εαυτό μου κι από τη νοσταλγία μου για κείνον. Σηκώθηκα, ξαναπήρα το μονοπάτι, σφύριξα άλλη μια φορά και περίμενα τον Όττο να γυρίσει.

Δεν ξέρω πόση ώρα πέρασε, ξέχασα τον σκύλο, ξέχασα πού βρισκόμουν. Γλίστρησα δίχως να το καταλάβω στις ερωτικές αναμνήσεις που μοιραζόμουν με τον Μάριο, και το έκανα με γλυκύτητα, με μια ελαφριά διέγερση, με κακία. Συνήλθα από τον ήχο της ίδιας μου της φωνής, επαναλάμβανα στον εαυτό μου σαν νανούρισμα: «Είμαι όμορφη, είμαι όμορφη». Έπειτα είδα τον Καρράνο, τον μουσικό που έμενε στην πολυκατοικία μας, να διασχίζει το δρομάκι και να κατευθύνεται προς την πλατεία, προς την έξοδο.

Σκυφτός, με μακριά ποδάρια, με τη μαύρη του σιλουέτα να κουβαλάει το όργανο, με προσπέρασε σε απόσταση εκατό μέτρων, κι εγώ ευχήθηκα να μη με πάρει είδηση. Ήταν από κείνους τους δειλούς τύπους, που δεν

έχουν συγκεκριμένο μέτρο στις σχέσεις τους με τους άλλους. Όταν χάνουν την ψυχραιμία τους, συμπεριφέρονται ανεξέλεγκτα: όταν είναι ευγενικοί, καταντούν γλιώδεις σαν το μέλι. Με τον Μάριο όλο και κάτι έβρισκε να πει, άλλοτε για κάποια διαρροή από το μπάνιο μας που του είχε λεκιάσει το ταβάνι, άλλοτε για τον Όττο που τον ενοχλούσε με τα γαβγίσματά του. Ούτε η δική μου σχέση μαζί του ήταν ιδανική, παρόλο που σπάνια είχαμε επαφές. Όσες φορές έπεσα πάνω του, διέκρινα στο βλέμμα του ένα ενδιαφέρον που μου προκαλούσε αμηχανία. Όχι ότι ήταν χυδαίος, γιατί φαινόταν ανίκανος για χυδαιότητες. Όμως οι γυναίκες, όλες οι γυναίκες, θαρρώ πως του προκαλούσαν αναστάτωση και τότε έριχνε λάθος βλέμματα, έκανε λάθος χειρονομίες, ξεστόμιζε λάθος λέξεις, ξεσπεπάζοντας δίχως να το θέλει την επιθυμία του. Εκείνος το ήξερε, ντρεπόταν γι' αυτό, κι όποτε συνέβαινε, ίσως άθελά του, μ' έκανε συνένοχη της δικής του ντροπής. Γι' αυτό πρόσεχα πάντα να μην έχουμε επαφές, μ' ενοχλούσε ακόμα και να του λέω καλημέρα, καληνύχτα.

Τον παρακολούθησα καθώς διέσχιζε την πλατεία, ψηλός, ακόμα πιο ψηλός τώρα λόγω του φορτίου του, αδύνατος κι όμως βαρύς στο περπάτημα, με γκριζα μαλλιά. Ξαφνικά, ενώ προχωρούσε χωρίς βιασύνη, έκανε μία απότομη κίνηση προς τα πίσω, σαν να ήθελε να κρατηθεί από κάπου για να μη γλιστρήσει. Σταμάτησε, κοίταξε τη σόλα του δεξιού του παπουτσιού, βλαστήμησε. Έπειτα με είδε και είπε με παράπονο:

«Είδατε, μου χάλασε το παπούτσι».

Δεν υπήρχε καμία απόδειξη ότι έφταιγα εγώ, ωστόσο ζήτησα αμέσως συγγνώμη γεμάτη αμηχανία και βάλθηκα να φωνάζω με μανία Όττο, Όττο, λες και το σκυλί θα μπορούσε να δώσει απευθείας εξηγήσεις στον γείτονά μας και να με απαλλάξει από οποιαδήποτε κατηγορία. Ο Όττο όμως, με το κιτρινωπό του χρώμα, διέσχισε τρέχοντας τις φωτεινές νησίδες των φαναριών κι έπειτα χάθηκε στο σκοτάδι.

Ο μουσικός έτριψε εκνευρισμένος τη σόλα του πάνω στα χορτάρια που φύτρωναν στο ρείθρο του δρόμου, ύστερα την εξέτασε με μεγάλη σπουδή.

«Δεν υπάρχει λόγος να ζητάτε συγγνώμη, μόνο πάρτε από δω το σκυλί σας. Υπάρχει κόσμος που διαμαρτύρεται...»

«Λυπάμαι, ο άντρας μου συνήθως προσέχει...»

«Ο άντρας σας, επιτρέψτε μου την έκφραση, είναι ανάγωγος...»

Τίναξε το κεφάλι του, έκανε μια θεαματική χειρονομία, που σήμαινε ότι δεν είχε διάθεση για καβγάδες, και μουρμούρισε:

«Πείτε στον σύζυγό σας να μην το παραξηλώνει. Ξέρω άτομα που δε θα δίσταζαν να γεμίσουν όλη την περιοχή με φόλες».

«Δε λέω τίποτα στον σύζυγό μου» φώναξα θυμωμένη. Και πρόσθεσα ξεκάρφωτα, μόνο και μόνο για να το υπενθυμίσω στον εαυτό μου:

«Δεν έχω πια σύζυγο».

